

חמוצים? מקטרים? כועסים על כל העולם? בואו נתלונן יחד

משה שוכב על ערש דווי ואשתו סוניה יושבת לצידו. פתאום הוא פותח את העיניים ואומר: "סוניה, את זוכרת כשהכרנו בגיל 20 ויצאנו לטיול על הטרקטור בקיבוץ והתהפכתי ושברתי את הרגל ורק את היית לצדידי?" - "כן". "את זוכרת בגיל ארבעים שניסיתי להקים עסק עצמאי והתרסקתי ורק את היית לצדידי?" - "כן". "ואת זוכרת בגיל 65 שפרשתי לפנסיה והשקעתי את כל החסכונות במניות ואיבדתי את כל הכסף ורק את היית לצדידי?" - "כן".

"אז אני חושב שאת מביאה לי מזל רע..."

לא נעים לקטר, אבל הכול דפוק. אלו ימים שכולם מתלוננים על כולם. גם כן ממשלה שלא יודעת להילחם במחבלים ונכנעת מסבב לסבב... לא מסוגל יותר להישאר תקוע עם הילדים בבית וזה אחר שנה של קורונה שלא נשמנו אוויר... טיל נחת מולי כשיצאתי למנחה-מעריב וההדף רודף אותי, ואם אמשיך לשבת בלי לעבוד - אשתגע...

וגם מותר להודות בשקט, יש קצת תלונות על הקב"ה, מלך העולם האהוב, שבזמן האחרון מאפשר לעולם להשתגע בצורה שלא הכרנו... והשאלה היא מה עושים עם התלונות? איך פורקים אותן?

אולי ההרגשה נובעת מהתקופה הזו של השנה, שכן השבוע מתחילה התורה רצף של שלוש פרשיות שעוסקות ברובן בדבר אחד: **תלונות נגד הקב"ה**. ההרגשה שהקב"ה מאכזב ולא דואג לנו. הרטינות כוללות את כולם, מהגדולים ביותר עד המון העם: משה מתלונן ומבקש למות, מרים ואהרן מתלוננים נגד משה שעזב את ציפורה, העם מתלונן על המן שהוא משעמם ונראה כל יום אותו דבר, המרגלים בטוחים שהקב"ה רוצה לדפוק אותם במדבר וקורח כועס על כל העולם.

נראה שחלק משמעותי במערכת היחסים בין היהודי לקב"ה הוא התלונות, הציפיות והאכזבות. והדבר המעניין הוא שבעוד שבעבר התקבלו התלונות ברצון, כשיוצאי מצרים התלוננו בפרשת בשלח, זה נגמר נהדר עם מתנת המן והמים מהבאר, בפרשיות הללו מגלה הקב"ה אפס סבלנות לתלונות והאירועים נגמרים בעונשים איומים של תבערה, קברות התאוה, צרעת מרים ועונשי המרגלים וקורח.

עלינו להבין אפוא את היחס הנכון לתלונות: א. למה בכלל אנשים מתלוננים? איך קרה שהדור שקיבל הכי הרבה - מתלונן הכי הרבה? ב. אלו תלונות מתקבלות ואלו לא? ג. ובסוף השיעור נדון בתהייה הנוקבת מכולן: האם מותר להתלונן על התורה עצמה? לרטון שקשה, קשה להיות דתי?

בפתח השיעור נקדים שנושא התלונות הוא מרתק וצריך לימוד. מצד אחד, אנו צועקים כי כואב לנו. התאונות נובעת ממצוקה, מכאב, היא מעידה על צורך שלא ממומש ומשהו שלא עובד בצורה תקינה. מצד שני, תלונות לא מייצרות הישגים. כל קוטר פותח בהתנצלות "לא נעים לי להרוס את המסיבה, אבל", כי אנשים מתלוננים נשארים לבד ועוברים לדבר לעצמם. קוטריות שורפת חמצן ולא מותירה אוויר נקי לנשימה. החיים הם מאבק על השגת אנרגיה וכל אחד נלחם למצוא כוחות שיניעו אותו לעשייה ואילו הקוטריות **זוללת אנרגיה ומעצימה את מה שרע**.

הנה פרשנות מדהימה שאומרת שאפילו **הקב"ה** אוהב להיות במחיצת אנשים שמחים. האדמו"ר הצמח צדק מספר על השעות האחרונות בחיי סבו הגדול, בעל התניא. זאת הייתה תקופה מתוחה ומדאיגה, הם ברחו מצבאותיו של נפוליאון שסגרו על רוסיה והרבי היה חולה מאוד ועמד להסתלק מהעולם. נכדו הצמח צדק התפלל ערבית במנגינה כאובה ונכאת לב, ואולם הסבא נזף בו וציטט פתגם מיוחד במינו מרבו, המגיד ממעזריטש, תלמידו של הבעש"ט הקדוש:

1. אגרות קודש הצמח צדק שכד: בתיאור מרכבת השכינה של יחזקאל נאמר: 'ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו' ופירש המגיד: 'כפי המידה שהאדם מראה מלמטה, כך מראים לו מלמעלה' [היינו שהמילה "כמראה" היא כמו "מראה" (mirror) ואותם פנים שמראה האדם כלפי מעלה, כך ניבט עליו בחזרה]. ולכן מנע אותי מלשורר ניגון שיש בו מרה שחורה בתפילת ערבית.

ראו סיפור מעניין בהערה¹.

קוטרתיות היא תכונה לא רצויה מסיבה נוספת: היא מהווה **איום על הסדר בחיינו**. היא תובעת להשתנות ואיש אינו אוהב שינויים. יתכן שהקוטר מעלה נקודות נכונות ובכונה טובה, אבל אף אחד לא אוהב לשבור הרגלים. רבי יוסף אלבו כותב בספר העיקרים (מאמר רביעי פל"ב) שבכל פעם שאדם צריך לצאת מאזור הנוחות שלו – הוא מצטער. כשתינוק יוצא מרחם אימו הוא פורץ בבכי. כשמעבירים אותו מחלב אם ללחם ובשר – הוא מתנגד. וכשאדם עובר מחושך לאור – הוא ממצמץ בעיניו. ואף שכל השינויים הללו הם לטובתו של האדם – אבל השינוי מלחיץ אותו.

אז איך פורקים את הכאב בלי להיות קוטר? כיצד מפנים תלונות כלפי החברים ואפילו כלפי הקב"ה?

ב. פרשת בהעלותך היא קו השבר של דור המדבר. היא מייצגת את המעבר בין האידיאל ובין המציאות, בין הניסים שבאו מלמעלה ובין המציאות הקטנונית שמגולמת באישיותו הנרגנת של האדם. עד כאן שייטה התורה בגבהים: הפרשיות הקודמות סיפרו על יציאת מצרים וקריעת הים, על חנייה בת שנה למרגלות הר סיני בה קיבלו את התורה והקימו המשכן, בה זכו למן שירד מהשמים ומים מהסלע, ואולם השבוע עובר הכדור אל האדם. הוא צריך להתחיל לזוז - והכול מתפרק.

אחרי חנייה ארוכה למרגלות הר סיני הגיע הזמן לצאת ליעד: ארץ ישראל. בעשרים לחודש אייר עלה הענן והעם הענק יצא לדרך. הם הספיקו ללכת שלושה ימים בסך הכול והתלונות החלו להיערם:

2. במדבר יא: ויהי העם כמתאננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש ה'.

התורה פותחת ומספרת שהעם היו "כמתאננים", אבל לא טורחת לספר מה התלוננו?

רמב"ן: למה יכסה הכתוב חטאם ולא יגידנו כאשר יעשה בכל המקומות?

שכן לא היה משהו ספציפי שהכאיב להם, הם פשוט התלוננו! היו נרגזים ולא מרוצים מכלום.

ספורנו: לא היתה אצלם שום סבה ראויה לזה שיתאוננו, אבל היו מתאוננים בדבריהם לנסות.

האומללות באה לידי ביטוי בעצם המילה "מתאוננים". הביטוי הרגיל בתורה הוא 'מתלוננים' כמו בפרשת המרגלים "עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי" וכאן נוקטת התורה בביטוי אחר: "מתאוננים". שכן "תלונה" היא טרוניה ספציפית ומוגדרת שצריכה טיפול ואילו "תאונה" היא כיסוי על משהו עמוק בהרבה. היא תירוץ ועלילה עבור מישהו לא מרוצה שלא רוצה להיות כן.

והאספסוף אשר בקרבו התאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים: ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו:

¹ לפני כשנתיים התרגש עם ישראל לשמוע על זיהוי עצמותיו של החייל הקדוש זכריה באומל הי"ד והבאת לקבר ישראל לאחר 37 שנים שהיה טמון במחנה פליטים בסוריה. באותם ימים סיפר הרב שמואל אליהו, רב העיר צפת, סיפור מרתק ששמע מבני משפחת באומל: עשרות שנים הם שבעי אכזבות מראשי ממשלות שלא עשו די לטעמם להביא את זכריה וחבריו לקבר ישראל. כך נהגו גם נגד בנימין נתניהו, כשליבם מלא טרונות עליו. אולם לפני כשנתיים החליטו לשנות גישה ולנסות לראות את הטוב. הם שינו את הטון בבית ובכל פעם שעלה הנושא שיבחו את ביבי שמנסה לעשות הכול והלוואי שיצליח. תקופה קצרה אחר כך קרה משהו. הם נקראו ללשכת ראש הממשלה ונתניהו שיתף אותם כי גופתו של זכריה הי"ד נמצאה. ביבי סיפר: "שירותי המודיעין הישראליים עשו שירות חשוב עבור רוסיה, העבירו מידע אודות פיגוע טרור מתוכנן נגדם והם העריכו זאת. ידעתי שפוטין יזכור וירצה לגמול לנו וישבתי עם הצוות שלי לחשוב מה אנו צריכים ממנו. הרכבנו רשימה של חמישים דרישות, אחר כך צמצמנו לעשרים דרישות עד שנשארנו עם שלושה נושאים קריטיים לביטחונה של ישראל. נסעתי לפוטין עם המסמך בכיס ואולם כשהוא העלה את הנושא, פתאום נפל לי בראש 'באומל'. זה לא היה בין הדברים שתכננו עליהם, אבל לא הצלחתי להשתחרר. ביקשתי מפוטין סיוע למצוא את עצמותיו של זכריה באומל וחבריו לקרב סולטן יעקב. פוטין התעניין "מתי זה קרה?", ואני ענית: "בשנת 1982". - "אז מה נזכרתם? הם 37 שנים באדמה?" "העם שלנו לא שוכח", ענית. פוטין השתתק, לקח לו זמן לעכל את הדברים והוא אמר: "עלי, תשאירו לי את זה" [וכשפוטין אומר 'עלי' – זה עליו...]. אבל פוטין לא עבר נושא, אחרי שתיקה נוספת הוא אמר: "זה לא נכלל בחשבון בינינו, יש דברים נוספים שאתה רוצה לבקש?..."

אחרי רוח ההתאוננות הכללית שהקיפה את העם, התעורר ה"אספסוף"² לדבר נגד המטבח המדברי. האספסוף "התאוו תאוה" כלשון התורה וביקשו ליהנות מהחיים. הם פתחו בגעגועים למטבח המצרי בו היה גיוון קוליני. נכון שהמן יורד מהשמים ואפשר להרגיש בו כל טעם, בשר או דגים, אבל כמה אפשר לאכול אותו דבר? "יום ראשון תפוחי אדמה יום שני תפוחי אדמה..." אדם לא אוכל רק דרך הפה, אלא גם דרך העין ואנחנו רוצים לראות בשר ולא רק לחשוב בשר.

"ומי יאכילנו בשר?". צריך להבין שהיה להם בשר במדבר, כיון שהם הוציאו עימם ממצרים צאן ובקר, ובנוסף, מעת לעת היו נוחתות להקות עופות שנקראו "שלי" ואכלו מהם. אולם הבשר והשלי ניתנו בכמות מוגבלת והם רצו הרבה בשר בצורה חופשית כמו במצרים. הם התאוו גם לדגים ולא רק לטעם דגים דרך המן, והלוואי היה תיבול חריף לבשר עם בצל, קישואים ושום ופרוסת אבטיח לפני הארוחה.

רמב"ן: 'והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה' – המן היה לשובע והיו עושים בו מטעמים בטעם חשוב כאשר יספר, אבל המשילו בנפשותם תאוה רבה ... 'מי יאכילנו בשר' – לא היה לכל העם בשר לאכול בכל יום, אע"פ שאכלו ממנו פעמים רבות והיה למקצתם מקנה ואכלו הגדולים כמנהג מקומות היוקר.

וכאן הכול מתפרק. משה והקב"ה לא הבינו לליבם והרגעים הללו הפכו להיות תחילת הסוף של דור המדבר. משה נשבר וביקש מהקב"ה להתפטר מתפקידו ולמות! לא פחות.

במדבר יא, יד: לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני: ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי.

הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסקי, שאמנם לא היה חסיד, נותן הסבר מאוד חסידי לצעקת הייאוש של משה. לכאורה מה פתאום זורק את המפתחות ומתבטא במילים נוראות כאלו "הרגני נא הרוג?". אלא משה הרגיש שהוא אינו מבין עוד את העם. נגמר החיבור בינו ובין הדור שלו. אם הם מתאווים תאוה ומבקשים להרגיש את האוכל, אם הם מבקשים תיבול של בצל ושום, אז הוא כבר אינו יכול להוביל אותם. הוא לא יכול לבקש עבורם את מה שלא חסר לו עצמו.

משך חכמה: משה רבינו שב אחר מתן תורה להיות איש אלקים, מלאך רוחני בכל אומץ כחו ותמימות אבריו, כמו שפירש מאישה שהיה חסר כח המתאווה לגשם. לכן בא בסבתו המן, שהוא מזון שאין בו כח מתאוה ולזה אמר 'מאין לי בשר', שבשר אינו יכול לבוא בזכותי. אמר השי"ת כי יאציל רוחו על שבעים זקנים כי המה אך אדם, שאינם פרושים מנשותיהם ויש להם כחות המתאווים.

הקב"ה הורה למשה למנות שבעים זקנים שיסייעו לו להנהיג את העם, ואחר כך הגיעה התגובה האלוקית הנוראה: אני אתן להם בשר חודש ימים עד שהוא ייצא להם מהאף. נחת שם הרבה שליו והם אכלו ממנו והבשר נתקע בין שיניהם והרשעים ביניהם מתו. על שם האסון נקרא המקום ההוא בשם "קברות התאוה" כי שם נקברו המתאווים.

וכאן עולה סדרת תמיהות: א. איך הדור שקיבל כל כך הרבה, התלונן כל כך הרבה? האם חודש אחרי הקמת המשכן וירידת האש על המזבח, היה חסר להרגיש בשר ולא רק לחשוב בשר? ומה הסגנון המריר של הגעגועים למצרים שם אכלנו חנים? וכי הם קיבלו משהו בחינם חוץ ממכות וסבל?!

3. רש"י: מצרים נותנים להם דגים חנם?! והלא נאמר 'תבן לא יתן לכם' [המצרים רדפו אותם להכין תבן בתוך זמן העבודה ולהספיק במקביל את מכסות הבנייה] ואם תבן לא נתנו חנם, קל וחומר דגים!.

כמובן, אפשר לפתור את הבעיה בפשטות. בסופו של דבר מדובר בבני אדם ובני אדם זקוקים לשום, בצל ואבטיח. אכן בעל הצרור המור, רבי אברהם סבע, שהיה מקובל חשוב בתקופת גלות ספרד, מביא דיון כזה בין רבינו משולם למלך ערב: "רבינו משולם בהיותו רופא למלך ערב, שאל ממנו המלך: אבותיך היו כפויי טובה, כי אחר שהיה להם מן לחם אבירים, איך שאלו קישואים ושומים? אמר לו למחר אשיבך. הלך אצל השר הממונה על שולחן המלך ואמר אני מצוך שלא תתן למלך שומים אחר סעודתו כמו שהוא רגיל לאכול שום בקינוח סעודה. לפי שזה דבר ראוי לבריאות גוף המלך. למחר כעס המלך ושאל למה עשה זה? הוא השיב שהרופא היהודי צוה לו. שלח ואמר למה צוית למשרתי שלא יתן לי שום שידעת שאין דעתי מתישבת זולתו? אמר לו: אדוני המלך השמע לאזנך מה שפך

² "אספסוף" פירושו אנשים 'אסופים', ללא שורשים ערכיים וללא חוט שדרה מגובש. אבל ראיתי פירוש רלוונטי נוסף: "אספסוף" הם מחוללי אסיפות והתגודדויות, אלו מנהלי קבוצות וואטספ של ימינו שמציתים אש ורעש...

מדבר, אתה כעסת עלי פעם אחת שלא נתנו לך שומים ואבותי שהיו אוכלים המן שטעמו כטעם לשד השמן ארבעים שנה, בלי שום דבר אחר, מה יעשו? אמר לו המלך אתה אמת ותורתכם אמת".

ואולם בכל זאת נדמה שהתלונות קרו מהר מדי, סמוך כל כך להקמת המשכן, וגם הביטויים היו כפויי טובה שלא הלמו את החסד שקיבלו. והשאלה היא מה גורם לאנשים להיות כל כך מרירים?

מצד שני, למה הקב"ה מגיב בצורה קיצונית וקשה כזו? הרי הם ביטאו צרכים אנושיים סבירים? במיוחד שזו לא הפעם הראשונה שהם מתלוננים ובכל הפעמים האחרות נענה להם הקב"ה? מיד אחרי יציאת מצרים ביקשו לחם ובשר וירד המן והשלי. אחר כך הגיעו לרפידיים וביקשו מים והקב"ה נתן מים. לקמן בהמשך הספר נקרא על חטא מי מריבה והקב"ה מצדיק את העם שמבקש מים ולא את משה שכועס ומכריז "שמעו נא המורים". מה אפוא הסיבה לחרון האף האלוקי כאן?

ולבסוף, שאלה שנראית קטנה ותפתח לנו בהמשך צוהר לעומק התהום של תלונתם:

וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם.

הם מתחילים להתלונן על הבשר, אבל אז עוברים לקונן כמה קל היה למצוא דגים במצרים. רגע, אתם רוצים בשר או דג או סתם לבלבל את המוח?

נפתח עם הסבר פשוט לתלונתם, שיעניק מדריך לגישה נכונה ולא נכונה להעלאת תלונות. בהמשך נחפור לרובד המעמיק והמהדהד יותר מתחת תלונתם – שאינו מפסיק להציק לרבים מאיתנו.

ג. מרצה נכנס לכיתה ובידו דף לבן עם נקודה שחורה. הוא שאל את הסטודנטים מהם רואים? אחד אמר: "נקודה שחורה". השני אמר: "נקודה שחורה". וכך גם השלישי. המרצה איבד את הסבלנות וצעק: "איזה עולם רע! הדף הוא לבן, למה אתם מתמקדים בנקודה השחורה?".

כולנו סובלים מתכונה שנקראת "עוורון סלקטיבי". זו מחלה שגורמת לכך שהבעיות יתפשו את מלוא שדה הראייה. לא חשוב כמה טוב יהיה מסביב, אבל הצרות מתנפחות מעבר לגודלן האמיתי ומעניקות תחושה שזה כל מה שיש. כך אנו הופכים להיות עוורים ליתרונות של האנשים היקרים לנו ומבחינים בזכוכית מגדלת בחסרונות שלהם. נאמר זאת כך: "אנו מוקפים באנשים נהדרים ורק אנחנו לא יודעים מכך".

אתם מכירים את זה: שבע וחצי בערב, הגבר חוזר מהעבודה מותש. הוא רק רוצה להגיע הביתה וליפול על הספה הראשונה שתימצא בדרכו. פתאום רוטט הוואטספ: "היי יקירי, אכפת לך לקנות שני דברים בסופר?". הוא מאבד נשימה, זה הדבר האחרון שבא לו, אבל אתמול היה בקורס זוגיות ואמר שצריך לתת הכול בשביל האישה. אז הוא מחזיר: "בטח מה שתבקשי".

בתגובה מגיעה הודעת וואטספ עם 150 פריטים, כאילו מחר ליל הסדר. הוא בולם את עצמו, עוצר בסופר דני, קונה הכול ואפילו מעלה בכוחות עצמו הביתה. הוא מניח את השקיות באפיסת כוחות בסלון, ואז זה מתחיל: הגברת מציצה בשקית הראשונה ופולטת: "שוב קטשופ של אסם?! כמה פעמים אמרתי לך שאני לא סובלת אותם? גם את הדבר היחיד שאתה עושה בבית - אני אעשה..."

מהכיוון השני: האישה חזרה מותשת מהעבודה, היא בקושי עומדת על הרגליים ומתחילה משמרת שניה של טיפול בילדים, תוך כדי עשר משימות נוספות: להחזיר טלפונים שהצטברו בעבודה, לקפל כביסה ולעבור על שיעורי הבית של הילדים. בשש בערב, הלב שלה מתחיל לדפוק. עוד מעט הגבר שלה יחזור והוא אוהב ארוחת ערב מושקעת. אין לה כח, היא לא סובלת לבשל, אבל היא רוצה לעשות לו טוב. הוא נכנס הביתה, מוצא שולחן ערוך והמילים הראשונות שלו הן: "עוד פעם הקציצות האלו?! יעני, מה שאימא שלך לא הכינה גם את לא מכינה?!".

4. רא"ש אורחות חיים נה: דרך הבריות להעלים הטובות ולגלות הרעות.

למה אנו כאלה? אולי זה פשוט יותר נוח. הקוטריות היא תוצר של פינוק ופינוק הוא תוצר של עצלות. מי שמקטר פטור מלעשות. מי שרע לו לא חייב כלום לאף אחד. וזה המסר הראשון והפשוט של הפרשה הזו: עלינו להיות מוכנים לכך שהבעיות נראות הרבה יותר גדולות ממה שהן.

אז מה עושים עם התלונות? מותר לבקש, יהודי צריך להיות גלוי עם הקב"ה ולשפוך נפשו בתפילה, אבל לעשות את זה נכון. וזה אומר שני דברים: 1. בסגנון נכון. 2. לבקש את הדברים הנכונים.

1. בסגנון נכון: **לבקש בלי אומללות ובלי לצבוע הכול בשחור**. תחילה להודות על העבר ולהעריך את כל מה שקיבלנו, וכך הבקשה שאחרי ההודאה נעשית מתוך שמחה וביטחון שאנו לא לבד.

נשים לב לדבר מדהים: התגובה הראשונה של הקב"ה לטענות האספסוף בגנות המן, היא שלושה פסוקים ארוכים בשבח המן ובאיכותו הייחודית, התורה מפרטת כמה היה יפה, כמה היה שומני ומתוק. זה כל כך עלוב ומביש שהקב"ה צריך לשווק את הסחורה הניסית והפלאית שלו. אבל כנראה שכאן נמצא השיעור העמוק: לפני שאתה מבקש יותר, תזכור מה קיבלת. תודה תחילה על העבר ואחר כך תבקש על העתיד.

כולנו נוטים להיות פזרנים בבעיות וחשכנים בהצלחות, והגישה הנכונה צריכה להיות הפוך: פזרנים בהודאות וחשכנים בבקשות. הנה מכתב מצמרר מהרבי מליובאוויטש בו קובל על הסגנון הקודר שאדם מדבר על הקשיים שלו.

אגרות קודש הרבי יב/ער: במענה על מכתבו בו כותב מצבו ואשר כל משך ימי חייו לא ראה טוב ... כנראה שאינו מרגיש הסתירה במכתבו עצמו: איש אשר בורא עולם הזמין לו בת גילו וברכס בילדים שיחיו לאורך ימים יאמר שלא ראה טוב מימיו?! הרי הוא כפוי טובה במידה מבהילה ... מאות אלפי בני אדם מתפללים בכל יום להתברך בפרי בטן והיו נותנים כל אשר להם בשביל בן יחיד או בת יחידה ... והוא אשר קבל ברכה זו, וכנראה מבלי תפלה יתירה על הדבר, אינו מכיר בעושר ואושר שבזה?! ... ובאתי לעורר שאפשר זהו טעם חלישות הבריאות והעדר הרחבה בפרנסה, כיון שאינו מכיר בברכת ה' בעניין יותר עיקרי משלימות הבריאות והפרנסה, והוא הברכה בבנים ובנות הולכים בדרך ה'... וכשיתחיל לעבוד ה' יתברך מתוך שמחה ... בוודאי תתווסף ברכת השי"ת גם בנוגע לבריאות ופרנסה.

אם נתרגם זאת לחיי היום-יום: הדרך הכי טובה להעביר ביקורת היא בהקדמת שבח. לפני שבעל מעביר ביקורת לאשתו, עליו לפתוח עם הודאה אמיתית על העבר ורק אחר יכול לבקש על העתיד.

בשיחה נפלאה לפרשת השבוע (לקו"ש כג/67), מעורר הרבי נקודה נפלאה: נשים לב **שכל חמש חומשי התורה מתחילים בשבח לעם ישראל**. על המילה "בראשית" מפרש רש"י "בשביל ישראל שנקראו ראשית". שמות ובמדבר מתחילים עם ספירת עם ישראל ורש"י מפרש: "מפני חיבתם מונה אותם כל שעה". את המילה "ויקרא" מפרש רש"י: "אין ויקרא אלא לשון חיבה". ואפילו ספר דברים שפותח בתוכחה, משה מתאמץ למזער את התוכחה, כדברי רש"י: "מפני כבודם מיעט בסורחנם".

כשאתה צועק – שומעים אותך, כשאתה מדבר – מקשיבים לך...

2. **להתלונן על הדברים הנכונים**. המסר השני של התורה הוא, שהחיים לא מושלמים ואי אפשר לבנות על הכול. בעוד שבפרשת בשלח הם שאלו כהוגן, הם ביקשו לחם ומים, כאן הם כבר "התאוו תאוה" וביקשו פינוק, לא חיים אלא איכות חיים. היה להם בקר וצאן והיה שליו, הוא רק ניתן במשורה, אבל יש גבול כמה אפשר לדרוש וצריך לקחת בחשבון שלא על כל דבר שוברים את הכלים.

רש"י שמות טז, ח: ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב? לפי שהלחם שאלו כהוגן שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן.

עד כאן גישה פשוטה לפרשה, אבל היא אינה מספקת. האדם המעמיק אינו מוצא מנוח לנוכח הפער בין הרמה הרוחנית שהיו אמורים להיות בה ובין הרמה הנמוכה של תלונות לשום, בצל וקישואים.

כשחופרים יותר בפסוקי הפרשה מגלים שהמשבר היה עמוק בהרבה. הם לא רבו על שום ובצל, הם רבו ישירות עם הקב"ה. הם כלל לא רצו להיות חלק מהמסיבה הזו של מתן תורה וחיי מצוות.

ד. זיגמונד פרויד הוא אבי שיטת הפסיכו-אנליזה. הגישה הזו טוענת שאדם אומר דבר אחד – אבל מתכוון לדבר עמוק בהרבה. הוא מתלונן שכואב לו הראש, אבל האמת היא שהוא פוחד ללכת למקום שהוא צריך ללכת אליו. זה כאב תת-מודע שמעיק מבפנים ופורץ החוצה דרך תלונות נמוכות. הדרך

לחשוף את התת-מודע היא לקיים סידרת שיחות מעמיקה ולאפשר לאדם לפרוק את כל מה שמעיק עליו, עד שנוכל להגיע לקצה הקרחון בעומק התת מודע שלו.

קצת הקרחון של תעוקת דור המדבר נמצא בפסוק תמוה ביותר שהוזכר לעיל:

5. וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם.

אלו מילים מבולבלות וחצופות: א. מה פתאום דגים אם חסר לכם בשר? ב. כיצד אתם מעזים לשקר ולצבוע את האופל בוורוד? מה קיבלתם במצרים בחינם חוץ ממכות?!

הם התכוונו לחינם אחר: **מדרש ספרי: חינם מן המצוות.**

ההכוונה הייתה לדגים אחרים: **מדרש אגדה: דגה לשון תשמיש כמו [בברכת הנערים] 'וידגו לרוב בקרב הארץ' ... וראייה לדבר מהמשך הפסוקים כאן: 'וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו' - על עסקי משפחות.**

התלונות נבעו מהגילוי שהם **לא יצאו לחופשי**. הגעגועים למצריים ביטאו את המצוקה מכך שאמנם השתחררו מעול פיזי, אבל נכנסו לעול נפשי. בעוד במצרים היה מותר להם לחשוב, להביט, לחיות לעצמם כרצונם, מתן תורה הכניס אותם בעול של מחשבה, דבור ומעשה, מה לאכול ומה לשתות, מתי לישון ומתי לקום, על מה להסתכל ועל מה אסור להסתכל.

התלונות ביטאו את הרצון **לברוח מהחטונה**, זאת העצלות להתבגר, לקחת אחריות ולהתחייב בחיי עם סגולה. בכך מובן עומק הייאוש של משה וחריפות תגובת הקב"ה: היה אפשר לצפות לתלונות כאלו אחרי יציאת מצרים, אבל שנה אחרי מתן תורה והקמת המשכן?! הייתם אמורים להתבגר!

אבל מה באמת התשובה למצוקה? הרי אי אפשר לפתור אותה בעונש וסתימת פיות?

המענה החסידי הוא כזה: **קשה אבל שווה**. לעיתים קשה להיות יהודי, מי שיאמר אחרת הוא משקר. מי שיצבע את הדת רק בצבעים של תכלת וכיף – לא יאמר את האמת. אבל מעבר להנאה שיש בחיי הדת, הדת מעניקה משהו שהוא עוד יותר גדול: משמעות.

האושר הוא שילוב של שני צרכים: הנאה ומשמעות. הנפש הבהמית צריכה הנאה וסיפוק, ואילו הנפש האלוקית צריכה להתעלות מעבר לעצמה. כדי להיות מאושרים, עלינו לחוות הנאה ומימוש עצמי, אבל גם להתרומם מעבר לעצמנו. עלינו לתת לאחרים, להתמזג עם נפש נוספת ולחוות חיבור של רוח למה שלמעלה מאתנו.

למה הדבר דומה? הנה תובנה מהממת³: ערכו מחקר ובו שאלו נשים "מה המשימות הכי מהנות אתכן כאן ועכשיו?" המשימה האחרונה בסוף הרשימה הייתה: "גידול ילדים". אולם פעם אחרת שאלו נשים: "במבט לאחור, כשאתן חושבות על העבר, מה המשימות שהיו הכי משמעותיות בחיים שלכן?". המשימה הראשונה ברשימה הייתה גידול הילדים.

איך זה יתכן? גידול ילדים הוא לא מהנה, הוא מתיש ומעייף, אבל הוא משמעותי ומעניק לחיים טעם. כי מפת הצרכים שלנו יותר עמוקה ממה שנראה בתפיסה חיצונית: כאן ועכשיו אנו רוצים לרבוץ על הספה באפס מעש, אבל במבט שלם יותר, אנו רוצים לעשות משהו משמעותי. האדם הוא חיה מחפשת משמעות וקנייות ואוכל לא מספקים אותו. אנו לא רק יצורים בהמיים ככלל הטבע, אלא נושאים נפש אלוקית שרוצה להתעלות מעבר לעצמה ולכן מוכרחים להיות חלק ממשהו גדול מאתנו.

נאמר זאת כך: הורים מעניקים לילדים חיים, ילדים נותנים להורים משמעות לחיים.

בכך מבאר הרבי מליובאוויטש משפט חז"ל מפורסם מאוד ותמוה לא פחות:

אבות ו,ב: 'הלווחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלווחות' [למה נאמר חרות ולא חרוט?] אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

³ ראו כאן (אזהרת צניעות): <https://www.youtube.com/watch?v=RDkfGDUDXPQ>.

והקורא הפשוט כערכנו אינו יודע אם המשפט נאמר ברצינות או באירוניה: האם מי שעוסק בתורה יוצא לחרות?! בעוד שהעבד קנוי לאדון רק בגופו, היהודי מקנה את הכוחות הנסתרים בנפשו, הוא מקדש כל עצב וגיד, אסור לחשוב על מה שרואים ברחוב, אסור לדבר רכילות, אסור לאכול לא כשר, אסור לעבוד בשבת, אסור ואסור!?

גם התורה עצמה אומרת להיפך:

ויקרא נה: כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים

גם הגמרא אומרת להיפך: **נדה סא: בגד שעטנז ... עושה ממנו תכריכין למת ... דא"ר יוחנן: מאי דכתיב (תהלים פח): 'במתים חפשי' כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות.**

מפורש שכל עוד האדם חי, הוא עבד עבדים. וכיצד אומרת המשנה שהדתי הוא בן חורין?

ההסבר נפלא: **יהודי הוא לא "חופשי", הוא "בן חורין"**. "חופשי" הוא מי שאין לו חובות, "בן חורין" הוא מי שמקבל את האפשרות לנוע, להתקדם ולהגשים את עצמו. חופשי הוא חופשי "מ" – הוא חופשי מלקום בבוקר ומתשלום חשבונות, בן חורין הוא משוחרר "ל" – פנוי לעשות את מה שטוב לו.

צעיר מופרע שלא שם על חוקי התנועה הוא חופשי, אבל מי שנוסע בזירות ושומר על חייו הוא "בן חורין". רווק הוא חופשי, אבל נשוי הוא "בן חורין". הוא חי את צורת החיים הטובה עבורו ואף שהיא כרוכה בחובות ששומרות על חיי הנישואים שלו.

נער בשנות העשרים הוא חופשי, הוא קם בארבע בצהריים, כל הסלון זרוע מגשי פיצה וגרביים מלוכלכות, אבל שחקן כדורגל הוא "בן חורין", הוא קם בשבע בבוקר, במשך שעתיים הוא עושה מתיחות שרירים, אחר כך מתאמן עשר שעות בשמש הקופחת ומקפיד לאכול רק מאכלים עתירי אנרגיה שימריצו אותו ולא יכבידו על תנועות הגוף שלו. החיים המלחיצים הללו הם אמנם עבדות, אלא אין "חירות" כמותם והספורטאי לא יחליף אותם בשום הבטחה אחרת.

כך יהודי הוא אינו "חופשי", אבל הוא "בן חורין", כי הוא מספק את הצורך של נפשו האלוקית לחיות חיי משמעות שהם יותר גדולים ממנו עצמו. לזכות להיות חלק מהגשמת התוכנית האלוקית לעשות את העולם דירה בתחתונים ולגלות את אלופו של עולם.

לא מאמינים? היזכרו בקורונה: בתי המשפט היו סגורים – ואיש לא התקבץ בחצרותיהם לבקש דיון. משרדי מס הכנסה סגורים – ושום עצמאי לא עמד בפתח להתחנן שירשו לו להגיש דוחות. אבל שערי בתי הכנסת נסגרו וכולנו התדפקנו על דלתותיו. התאספנו במרפסות, בחצרות ובכיכרות כי בית הכנסת הוא צורך. הוא המנוע של הנפש. כמו הנר שבווער למעלה, הנשמה כמהה לאנרגיה רוחנית.

ליקוטי שיחות יז/75: אמיתיות טבע הבריאה של יהודי הוא לפעול תורה ומצוות, כמאמר המשנה 'אני נבראתי לשמש את קוני', ובעוד שיהודי שאינו מקיים תומ"צ ר"ל, נראה כמו חופשי מעול וחיינו נראים קלים יותר, אבל זהו הפוך מהמהות האמיתית שלו ולכן אלו דווקא חיים של 'עבודת פרך'. כמו שאמרנו חז"ל על עבודת הפרך במצרים, שנתנו 'מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים', שאף אם הייתה קלה יותר, אבל כיון שלא מספקת את טבעם היא עבודת פרך. דווקא כאשר חיינו הם באופן של 'תעבדון', הוא באמת בן חורין.

נסיים בסיפור נהדר: לפני כתשעים שנה יצא הגאון רבי אלחנן וסרמן, מגדולי ראשי הישיבות בליטא ומחבר הספר הלמדני "קובץ שיעורים", למסע באמריקה. מצבה הכלכלי של ישיבת "אוהל תורה" בברנוביץ בליטא היה בכי רע, החובות תפחו מיום ליום, וכולם אמרו שהפתרון הוא אמריקה.

יהודי היבשת החדשה קיבלו את הגאון בהערצה, אבל הסכום היה זעום. אנשי העסקים לא מצאו טעם בטיפוח ישיבות שיצימחו לומדי תורה והגיבו בקרירות. רגע לפני שעזב באכזבה, אמרו לרבי אלחנן כי ברובע ברונקס בניו-יורק מתגורר גביר אדיר, פיליפ גולדסטיין שמו. הוא מנהל מפעל ענק לייצור מעילים וחליפות ואם יצליח לפתוח את ליבו, לא יצטרך לדאוג לצרכי הישיבה.

"פיליפ גולדסטיין?! זה הרי החבר שלי, פייבל מבירז', שגדל אתי יחד". הרב הרים טלפן למשרדו של גולדסטיין וכשהמזכירה אמרה ש"הוא עסוק", אמר הרב: "תמסרי לו שחבר ילדותו, אלחנן מבירז', מבקש לפגוש". קול נמרץ נשמע: "אלחנן פה? אתה חייב לבוא לראות את המתפרות הענקיות שלי".

המארח הוביל את רבי אלחנן במפעל הענק, הפגין בגאווה את מחסני הבדים, את קומת המתפרות ואת חדרי המעצבים. כשהתיישבו בחזרה במשרד המרווח ביקש לשמוע מרבי אלחנן: "ואתה מה מעשיך?". הרב סיפר כי הוא מנהל ישיבה בעיר ברנוביץ', ו"לכאן, לאמריקה הגיע כדי לתפור כפתור רופף וכולם אמרו לו שגולדשטיין יודע לתפור כפתורים". הגביר הוביל אותו לאחד החייטים והורה לו להחליף את כל הכפתורים במעילו של הרב. אחר כך לחצו יד חמה ונפרדו לשלום.

חלפו כמה שעות ופתאום הופיע אורח בחדר המלון בו התארח רבי אלחנן. פייבל גולדשטיין אמר: "אלחנן, אתה מסתיר ממני משהו. אחרי שעזבת ונרגעתי מההתרגשות, חשבתי שזה לא יתכן שבאת מברנוביץ' עד אמריקה בשביל לתפור כפתור. מה באמת חסר לך?".

רבי אלחנן נעץ מבט בחברו ואמר: "פייביש יקירי, אתה צודק, לא הגיוני לבוא מאירופה עד אמריקה בשביל לתפור כפתור, ואתה, נשמתך עברה מרחק גדול פי כמה מהעולמות העליונים ועד העולם הזה – וכי עשתה את כל הדרך הזאת רק בשביל לתפור כפתורים באמריקה?!...!"

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**